

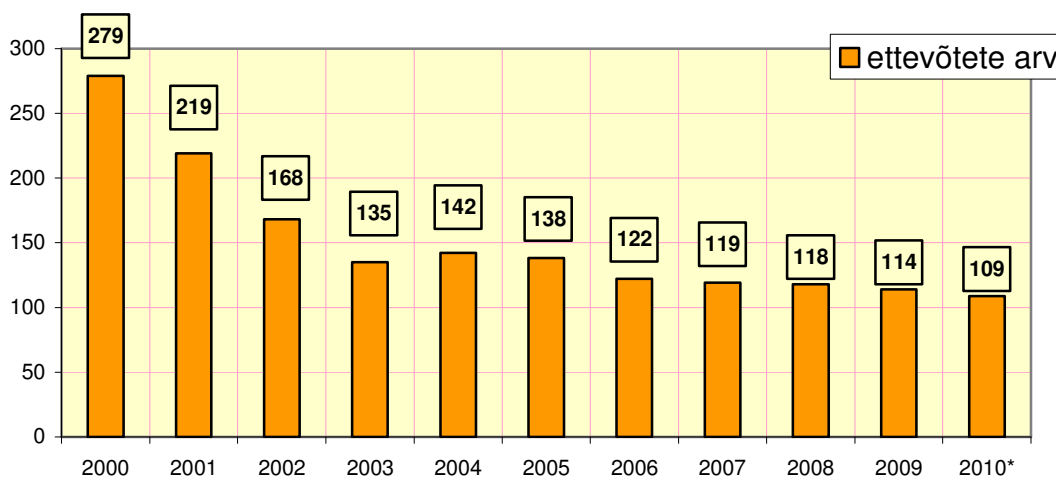
Lihatööstuse 2010. aasta I poolaasta ülevaade

Lihatööstuse struktuur

Eestis oli 2010. aasta I poolaasta lõpu seisuga Veterinaar- ja Toiduameti (VTA) andmetel 109 lihakäitlemisettevõtet. Võrreldes eelmise aastaga on ettevõtete üldarv vähenenud 5 ettevõtte võrra (joonis 1). Oma mõju sellele on kindlasti olnud ka üldisel majanduslangusel ning tarbimise vähenemisel. Kuue ettevõtte kohta oli VTA-l tehtud märkus - tegevus peatatud ning viiel ettevõttel oli tunnustus erinevatele tootmisüksustele. Seega oli I kvartali lõpu seisuga Eestis tegelikult 98 lihakäitlemisettevõtet. Nendest 32 olid väiketapamajad (moodustades kogu lihakäitlemisettevõtetest 32,7%).

Jätkuvalt iseloomustab Eesti lihasektorit tihe konkurents siseturul. Välismaise kapitaliga ettevõtted omavad ~80-85% turuosast (2007. aastal oli see umbes 70% kogu Eesti lihatoodete müügist ja 2008.-2009. aastal oli 75-80%). Kodumaise kapitaliga ettevõtted on meie siseturul tõrjutud tahaplaanile. Kuigi väikestel lihatööstustel on raske suurte kontsernidega konkureerida ning leida turul oma nišš, on mõned ettevõtted seda suutnud.

Joonis 1. Ettevõtete arv 2000-2010

Allikas: VTA

* I poolaasta lõpu seisuga

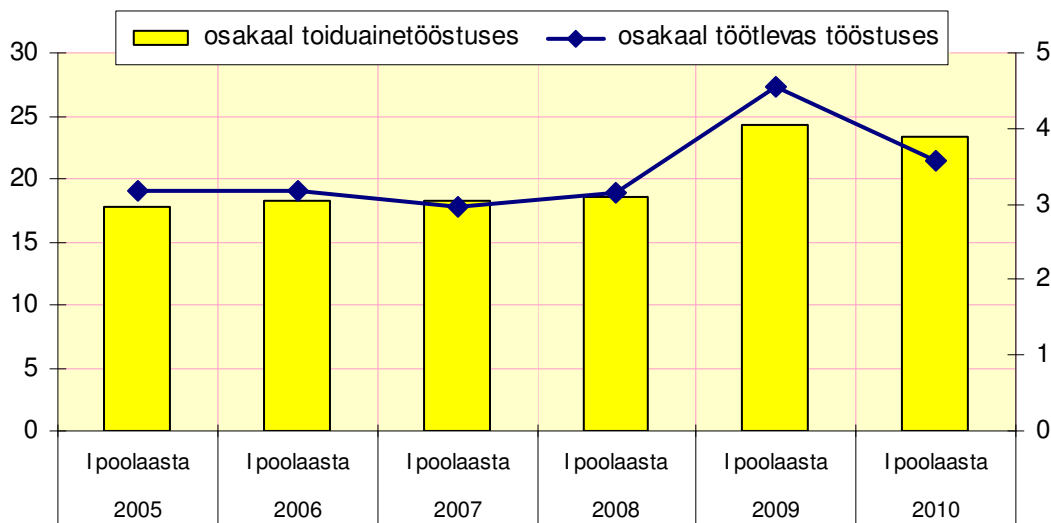
2010. aasta I poolaasta lõpu seisuga ei olnud Eestis endiselt ühtset tegutsevat lihatööstusi ühendavat organisatsiooni. Selle üheks põhjuseks võib olla Eesti turuolukord, kus lihatööstuste omavaheline konkurents on väga suur ning välismaisekapitaliga ettevõtete huvid erinevad Eesti ettevõtjate omast. Seetõttu ei jõuta ühisele arusaamale, milliseid vaateid, väärtusi lihatööstusi ühendav organisatsioon võiks esindada.

2010. aasta novembris toimub Lihafoorum 2010, mis võib tuua uusi suundi, mõtteid jms.

Positsioon majanduses

Lihasektori kogutoodangu osatähtsus toiduainete tootmisest Eesti Statistikaameti (edaspidi ESA) esialgsetel andmetel (rahalisel väärtusel) oli 2010. aasta I poolaastal 23,4% (eelmisel aastal 24,3%). Töötlevast tööstuse kogutoodangust moodustas lihasektor 2010. aasta I poolaastal 3,6% (2009. aasta 6 kuuga 4,5%).

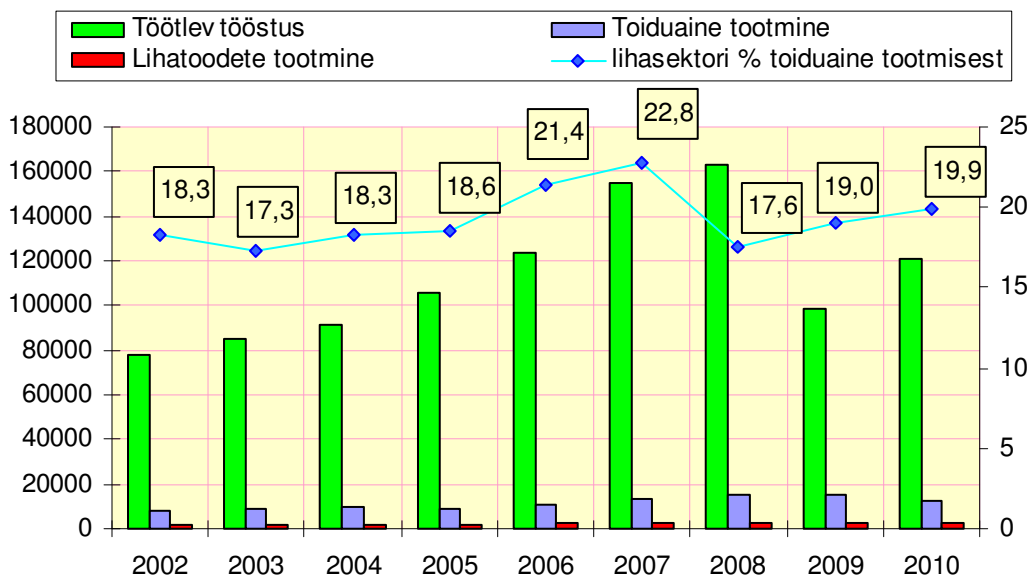
Joonis 2. Lihatööstuse osakaal toiduainetööstuses ja töötlevas tööstuses (rahalisel väärtuses), 2005-2010 I poolaasta

Allikas: ESA lühiajastatistika, PM arvutused

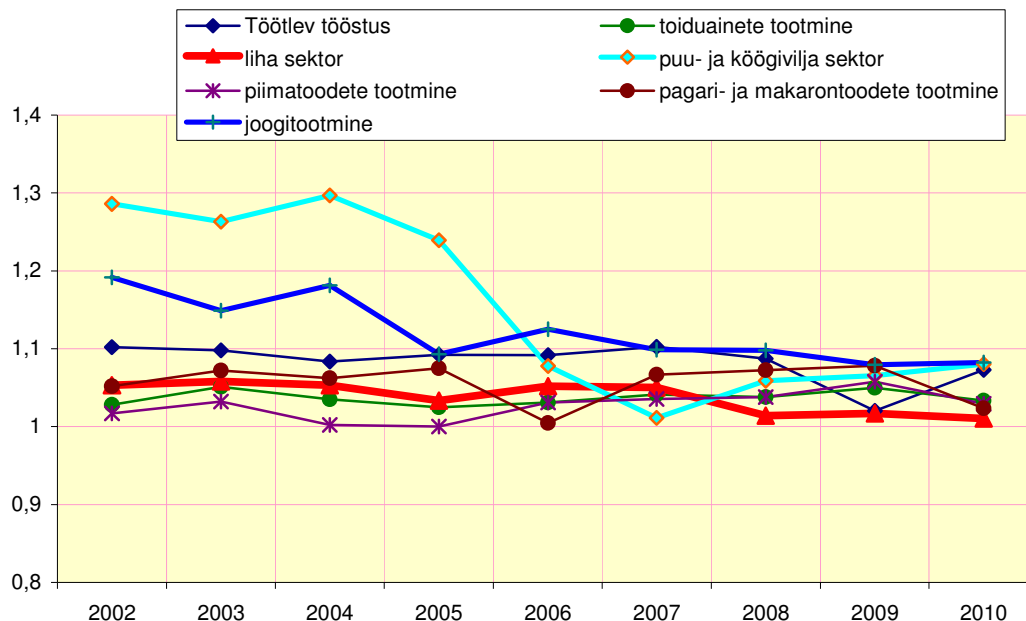
Liha ja lihatoodete eksport moodustas kogu põllumajandustoodete ja –saaduste väljaveost 8,1% (2009. aasta samal ajal oli see 7,7%). Lihasektori lisandväärtus oli I poolaastal 251,4 miljonit krooni, mis 2009. aasta sama perioodiga võrreldes oli 34,4 miljonit krooni väiksem (12%). Lihasektori lisandväärtus moodustas toiduaine tootmisest 19,9% (eelmisel aastal oli see 19%).

Joonis 3. Puhas lisandväärtus 2002-2010 (poolaasta), miljon krooni

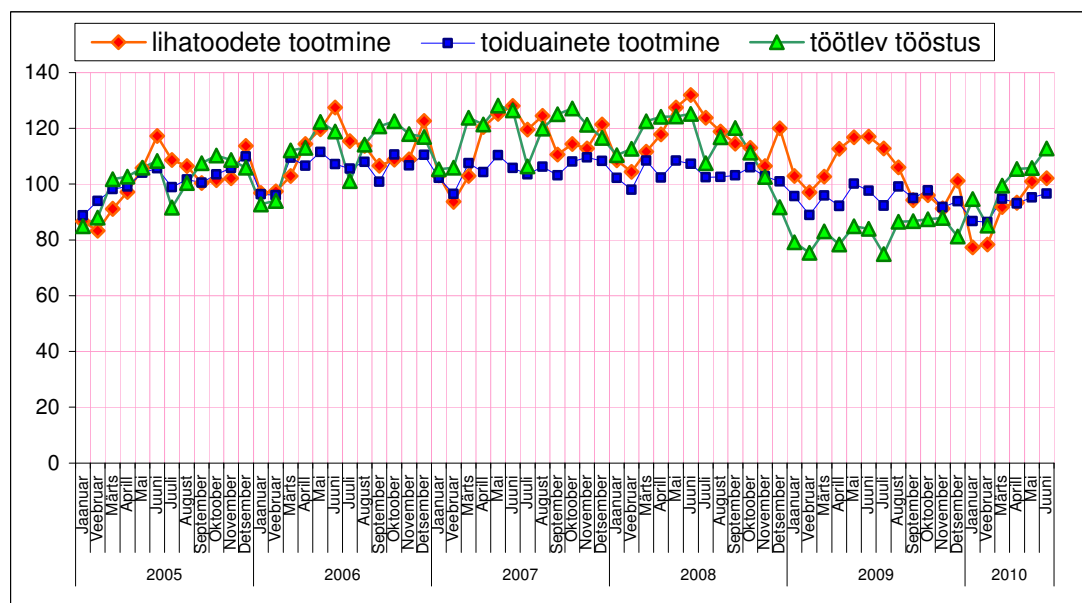
Lihatoodete tootmise mahuindeks jäi 2010. aasta I poolaastal veidi kõrgemaks kui see oli seda 2005. aastal. 2010. aasta esimesel poolaastal oli lihasektori mahuindeks 104,2, mis eelmise aastaga võrreldes oli 10% madalam.

Joonis 4. Kogutootlikkus müügitulu alusel lihasektoris I poolaastal 2006-2010, krooni

Allikas: ESA

Joonis 5. Tööstustoodangu mahuindeks (2005=100), 2005-2010

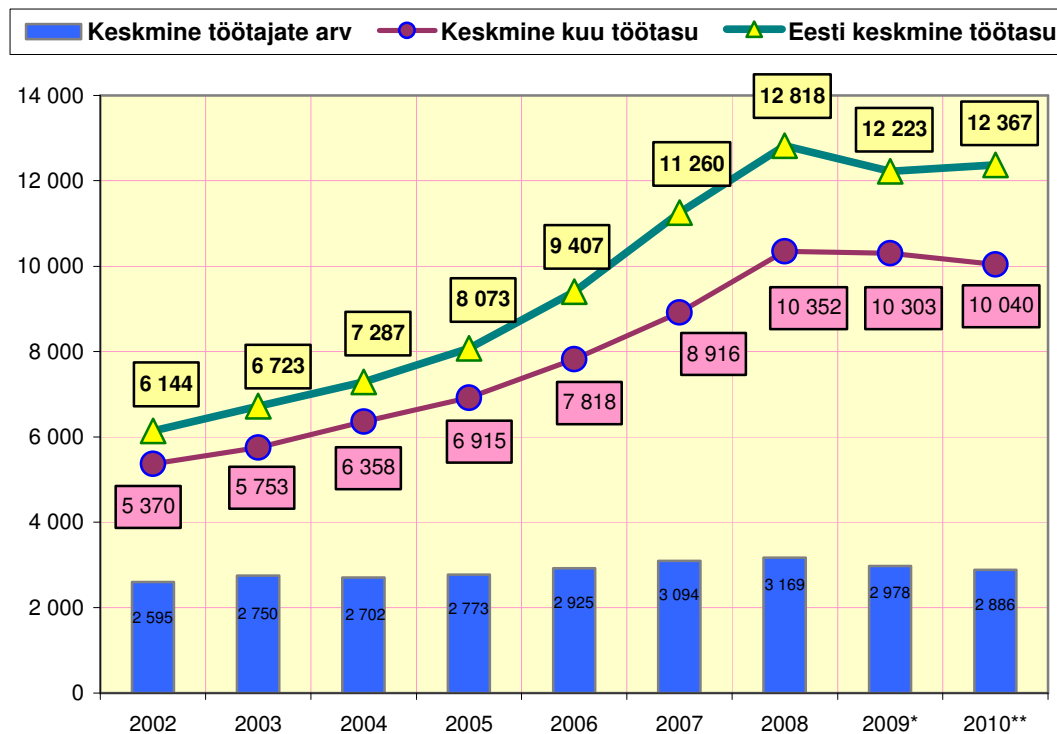

Töötajate arv ja töötasu

2010. aasta I poolaasta lõpu seisuga töötas ESA andmetel lihasektoris keskmiselt 2886 inimest (joonis 6). Võrreldes 2009. aasta sama perioodiga on töötajate arv suurenenud 92 inimese võrra (3,1%). Jooniselt 6 on näha, et alates 2002. aastast on lihasektoris makstav töötasu järjest kasvanud, kuni 2009. aastani, mil see esmakordselt oli eelnevast aastast madalam. Ka 2010. aasta I poolaastal maksti töötasu eelmisest aastast vähem so. 10 040 krooni kuus, mis on 2009. aasta esimese poolaastaga võrreldes 262 krooni (2,5%) vähem. 2010. aastal oli lihasektori keskmine töötasu Eesti keskmisest palgast 2327 krooni (23,2%) väiksem (2007. aastal oli see

1997 krooni (18,5%) väiksem, 2008. aastal 23,8% madalam ja 2009. aastal 18,6% väiksem).

Joonis 6. Töötajate arv ja töötasu 2002-2010, krooni

Allikas: ESA * lüh. statistika

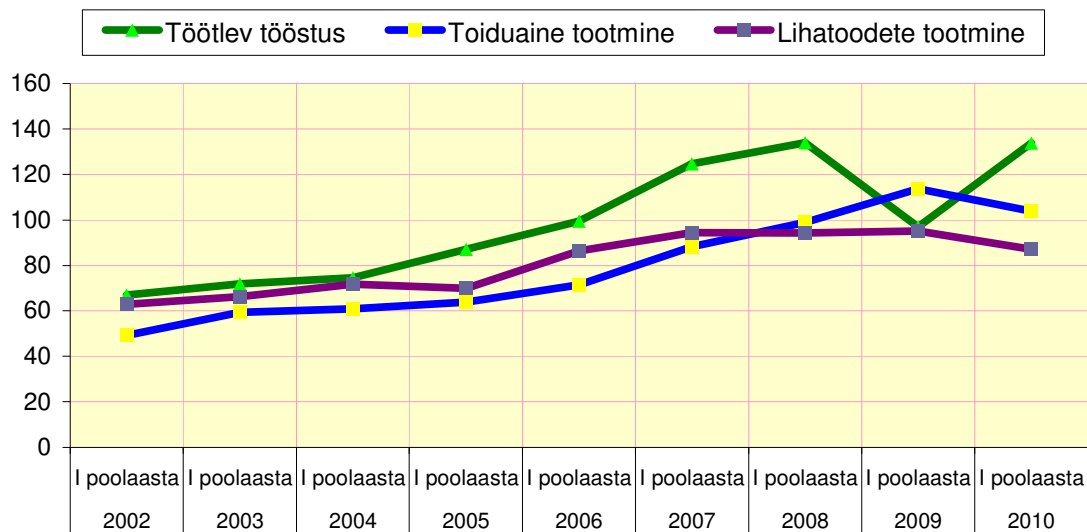
** I poolaasta andmed lüh. stat

Lihatooteid töötlevates ettevõtetes töötas 23,7% toiduainetööstuses hõivatud inimestest (2009. aasta I poolaastal oli see 22,7%, 2008. aastal 18,4% ja 2007. aastal 21,2%). Tööviljakus hõivatu kohta lisandväärtuse alusel oli lihasektoris 2010. aasta esimesel poolaastal 87,1 tuhat krooni. Toiduainetööstuses tervikuna tööviljakus hõivatu kohta lisandväärtuse alusel langes 8,5% ja samuti ka lihasektoris tööviljakus alanes 8,4% võrreldes 2009. aasta sama ajaga.

Kui võrrelda Eesti lihatööstuse tööviljakust teiste EL liikmesriikide omaga, siis 2007. aasta andmetel Taani tasemest moodustas Eesti lihatööstuses lisandväärtus töötaja kohta 22%, Saksamaa tasemest 40%, Soome tasemest 25%, kuid oli 2 korda kõrgem kui Leedus ja 25% kõrgem kui Lätis. Viimastel aastatel on tööviljakus Eestis küll kasvanud aga on ikka madalam, kui vanades EL liikmesriikides.

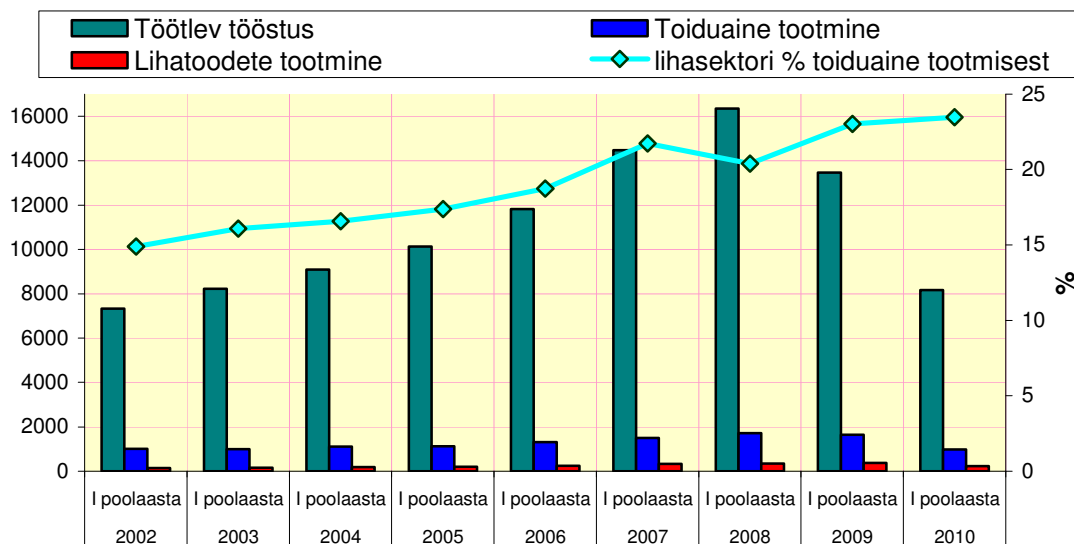
Tööviljakuse suurenemine sõltub töötajate arvust, tööjõu kvaliteedist, sest haritud ja heade tööskestega töölised suudavad tootlikumalt töötada. Oluliseks tööviljakust mõjutavaks teguriteks on ka uute seadmete ning tootmistehnoloogia kasutuselevõtt ja näitab lihasektori konkurentsivõimet.

Joonis 7. Tööviljakus hõivatu kohta puhta lisandväärtuse alusel I poolaastal 2002-2010, tuhat krooni

Allikas: ESA

Joonis 8. Tööjõukulud I poolaastal 2001-2010, mln krooni

Allikas: ESA

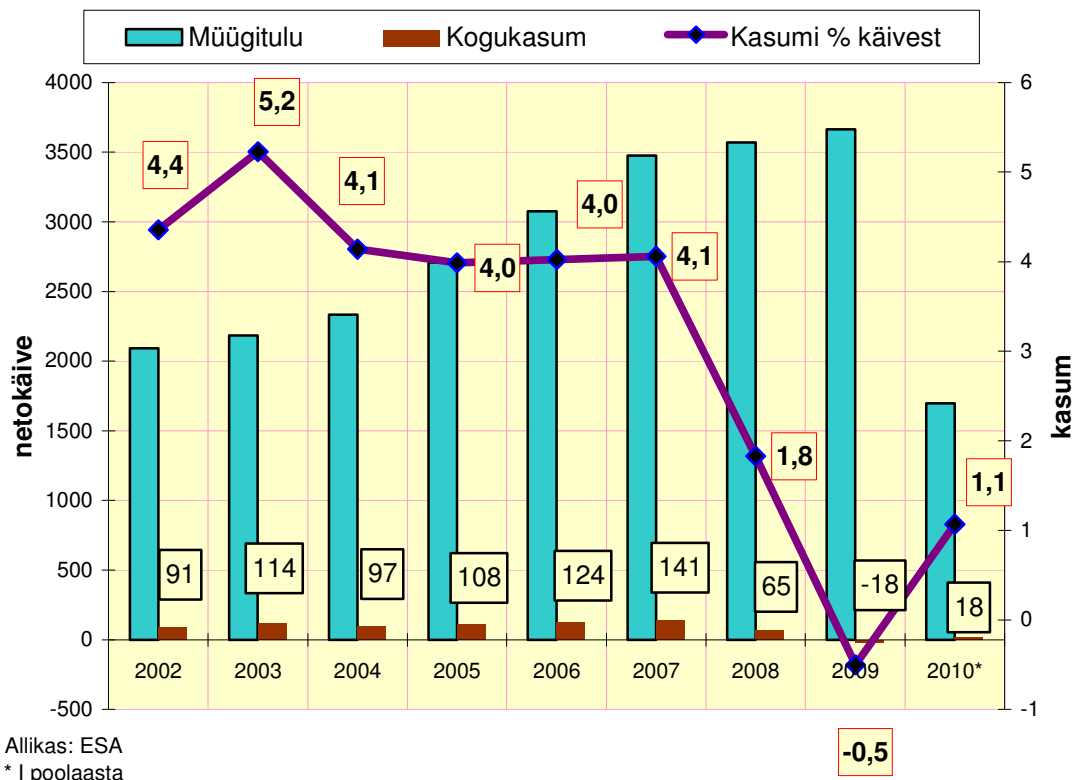
Lihasektori käive ja kasum

2010. aasta I poolaastal oli sektori käive 1697 miljonit krooni, mis on 2009. aasta I poolaastast 161 miljonit krooni (8,7%) vähem (joonis 9).

Kasumi protsent on alates 2002. aastast on see püsinud stabiilselt 4% piires (kõrghetkel 2003. aastal isegi 5,2%), siis 2008. aastast algas langus, mil see oli ainult 1,8% ja 2009. aastal langes koguni -0,5%ni. Sellise languse üheks põhjuseks võib olla üldine majanduslangus ja lihatarbimise vähenemine. 2010. aasta I poolaastal on kasumi protsent käibest paranenud, tõustes 1,1%le. Kasv on toimunud ka võrreldes käesoleva aasta I kvartaliga, mil kasumi % käibest oli 0,5%.

2010. aasta I poolaastaga teenis lihasektor 18 miljonit krooni kasumit, mis eelmise aastaga võrreldes (2009. aastal oli see -18 miljonit krooni) on kõvasti paranenud.

Joonis 9. Netokäive ja kogukasum 2002-2010, mln krooni

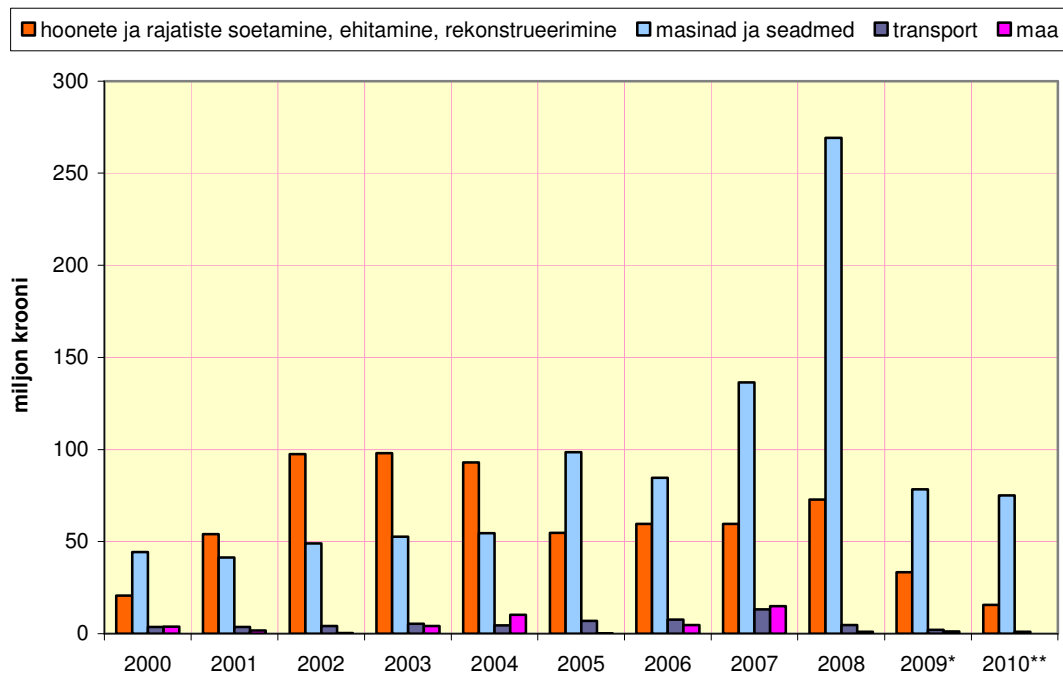

Investeeringud

2010. aasta esimesel poolaastal investeeriti lihasektoris 91,6 miljonit krooni, mida on 2009. aasta sama perioodi investeeringutega võrreldes 20,3% vähem (joonis 10). Jooniselt on näha, et 2008. aastal tehti väga suuri investeeringud masinate ja seadmete soetamiseks ja järgnevatel aastatel on see langenud. Selle üheks põhjuseks võis olla Rakvere Lihakombinaadi suur investeering 2008. aasta septembris (130 miljonit krooni) uude viineriliini ja samuti see, et Atria grupp ostis ära kaks lihatööstust (Vastse-Kuuste ja Wõro) ning investeeris erinevate lihatööstuste spetsialiseerumisse (erinevad suunad nt linnuliha tooted, singi tootmine jms).

Sellise investeeringute vähenemise veel üheks põhjuseks võib olla majanduslangus. Majanduslangusest tingitult vähenes pankade võime 2009. aastal investeeringuid finantseerida, mis omakorda muutis investeeringute tegemise ettevõtetele kallimaks ning vähendas nende mahtu. Investeeringute nii suur vähenemine näitab, et sektori ettevõtjad ei võta suuri riske, pankadest investeeringu finantseerimist on raskem saada.

Joonis 10. Lihasektori investeeringud 2002-2010 (poolaasta), mln krooni

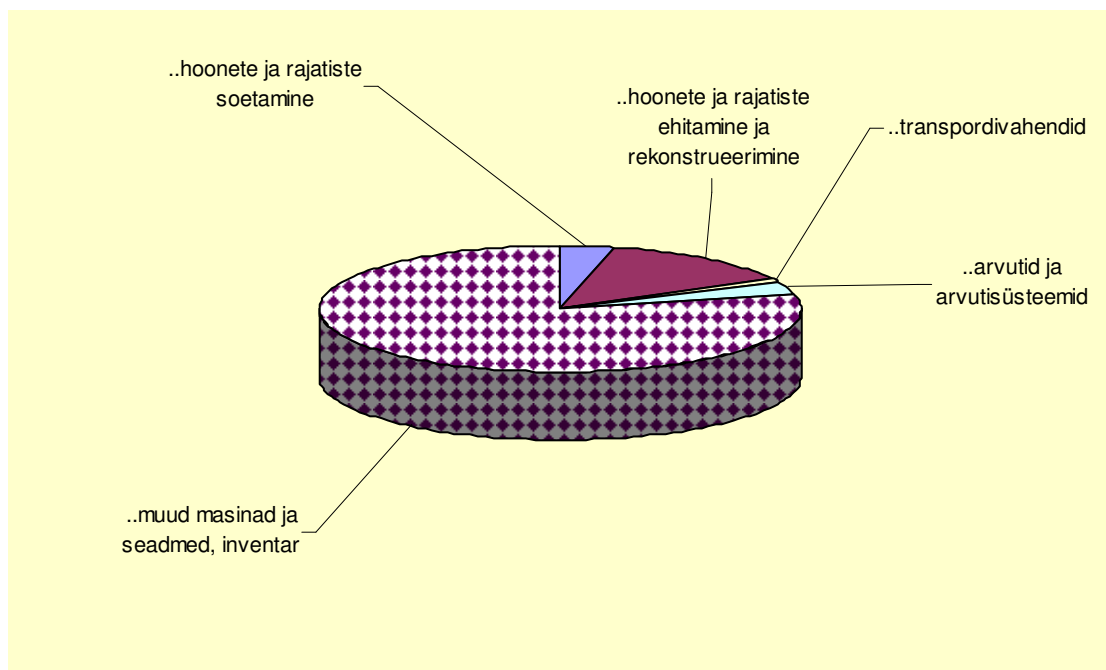
Allikas: ESA

* lüh. statistika

** I poolaasta lüh. statistika

Suurimad investeeringud tehti masinate ja seadmete soetamiseks, parandamiseks. Eelmise aasta sama perioodiga võrreldes on investeeringud masinate ja seadmetesse vähenenud 67%.

Joonis 11. Investeeringute osatähtsus lihasektoris 2010. aasta I poolaastal

Lihasektorile makstavad toetused

Makstakse järgmisi toetusi:

Loomakasvatus toetused:

- Ammlehma kasvatamise täiendav otsetoetus
- Ute kasvatamise täiendav otsetoetus
- Veise täiendav otsetoetus
- Ute täiendav otsetoetus
- Loomade karjatamise toetus
- Põllumajandusloomade aretustoetus
- jt toetused

Tööstus toetused:

- Põllumajandustoodetele ja mittepuidulistele metsasaadustele lisandväärtuse andmise investeeringutoetus (MAK meede 1.6)
- Põllumajandus- ja toidusektoris ning metsandussektoris uute toodete, töötlemisviiside ja tehnoloogiate arendamise alane koostöö (MAK meede 1.7.1)
- Tootjarühmade tunnustamine
- Tootjarühma loomise ja arendamise toetus (MAK meede 1.9)
- Toidukvaliteedikava raames toodetud toote teavitamis- ja edendamistoetus (MAK meede 1.7.3)
- Toidukvaliteedikavades osalemise toetus (MAK meede 1.7.2)

Liha töötlemise toetamine investeeringumeetme 1.6 kaudu

Liha- ja lihatoodete töötlemisse investeerimiseks on toetusi määratud 52,9 mln kr ning nende abil kavandatavate investeeringute kogumaht on 109,8 mln kr. Väljamakseid on tehtud 15 projektile summas 20,5 mln kr (39% määratud toetussummast). Meetme 1.6 eelarve kogu programmiperioodiks oli **660,8** mln kr. Meetmes on programmiperioodi (2007-2013) lõpuni vabu vahendeid **441,5** mln kr, st 110,4 mln kr aasta kohta. Kolmas taotlusvoor toimub 15-29. novembril 2010. a.

Meede 1.7

1.7.1st (koostöö teadusasutustega) on 2010 taotletud 30,9 mln krooni (määramisi tehtud veel ei ole) ning meetme 1.7 eelarve kogu programmiperioodiks on **349** mln krooni, (sh 2010.a. oli 82 mln kr); jääk järgnevatiks aastateks (349-31) **318** mln kr ehk 106 mln kr aastas ja meede 1.7.1 järgmine taotlusvoor 14-25 märts 2011. Meetmete 1.7.2 ja 1.7.3 eelarve kokku on 19 mln kr.

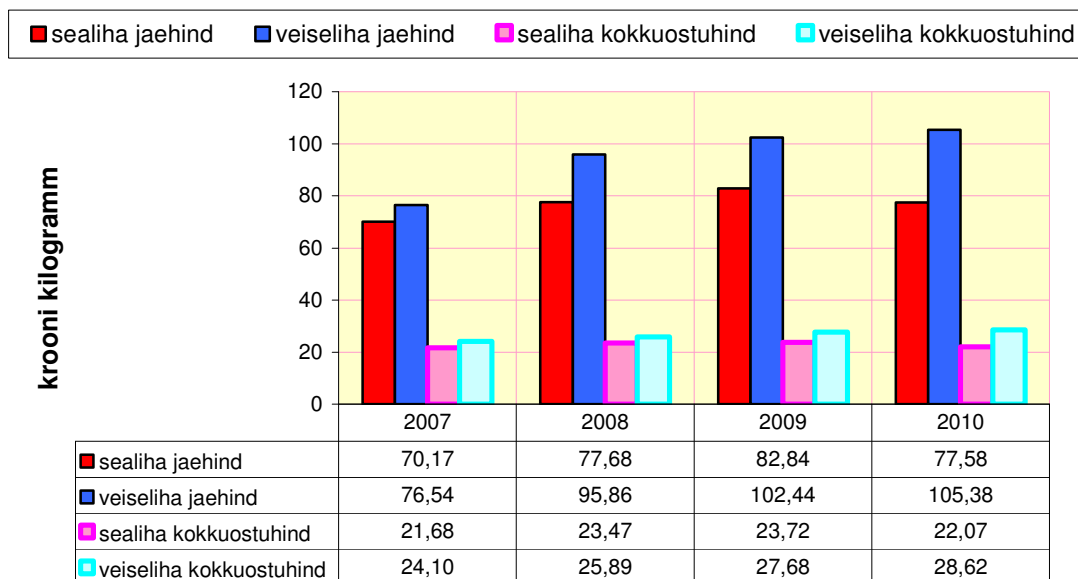
Täpsemalt saab toetuste kohta vaadata PRIA koduleheküljelt – www.pria.ee

Hinnad

Sealiha jaehind (kauplustel ja turgudel müüdava sealiha keskmine hind EKI andmebaasis) 2010. aasta I poolaastal langes 5,25 krooni (6,3%) ja veiseliha jaehind tõusis 2,9 krooni (2,8%).

Joonis 12. Sea- ja veiseliha jae- ja kokkuostuhinnad (kr/kg) I poolaasta 2007-2010

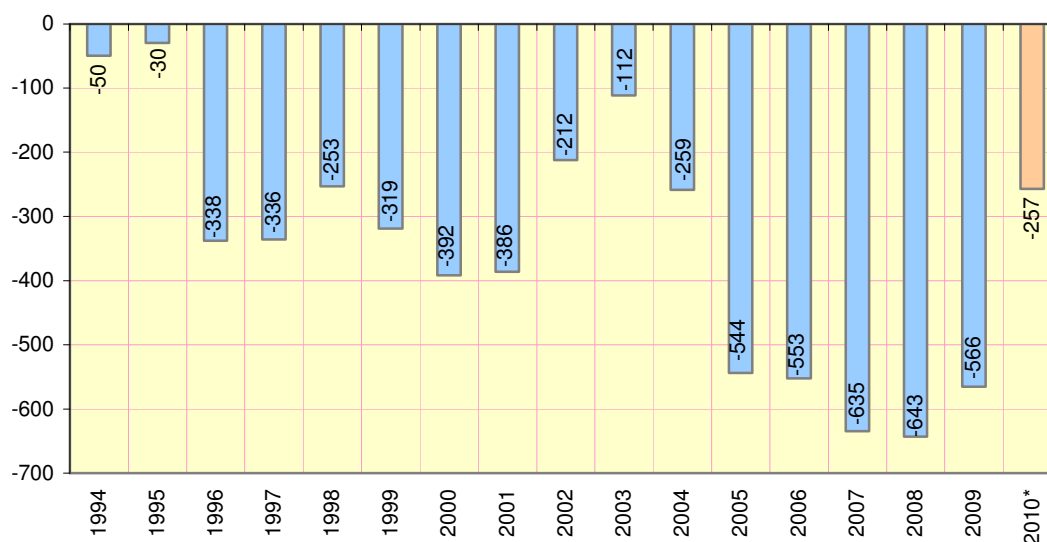

Allikas: EKI

Kaubandus

Liha ja lihatoodete väliskaubandusbilanss (joonis 13) oli 2010. aasta poolaastal -257,2 miljonit krooni. Alates 2003. aastast on negatiivne miinus järjest suurenenud, eelmisel aastal see vähenes 77,2 miljonit krooni (12%). Selline langus oli tõenäoliselt tingitud üldisest majanduslangusest ja lihatarbimise vähenemisest.

Joonis 13. Liha ja lihatoodete väliskaubandusbilanss, 1994-2010 (mln krooni)

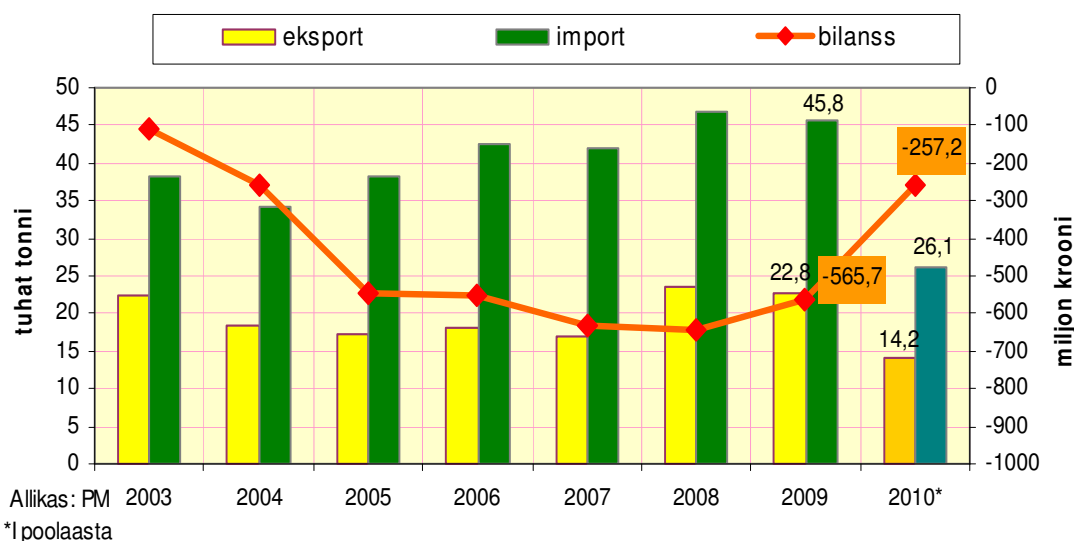

Allikas: PM
*I poolaasta

Koguseliselt oli 2010. aasta I poolaastal liha ja lihatoodete sissevedu Eestisse 1,6 korda suurem kui väljavedu. Viimastel aastatel ongi valitsenud selline suund, et import on keskmiselt kaks korda suurem kui eksport.

Samas on Eesti võimalik isevarustatuse tase sealiha puhul peaaegu 100%, veiselihal 80-85%, linnulihal 50-60% (lihatõugu kanade haudemunade isevarustatuse tase oli 90%). Imporditavast lihast moodustab enamuse sea- ja linnuliha.

Joonis 14. Liha ja lihatoodete eksport, import (tuh tonni) ja väliskaubandusbilanss (mln krooni) 2003-2010

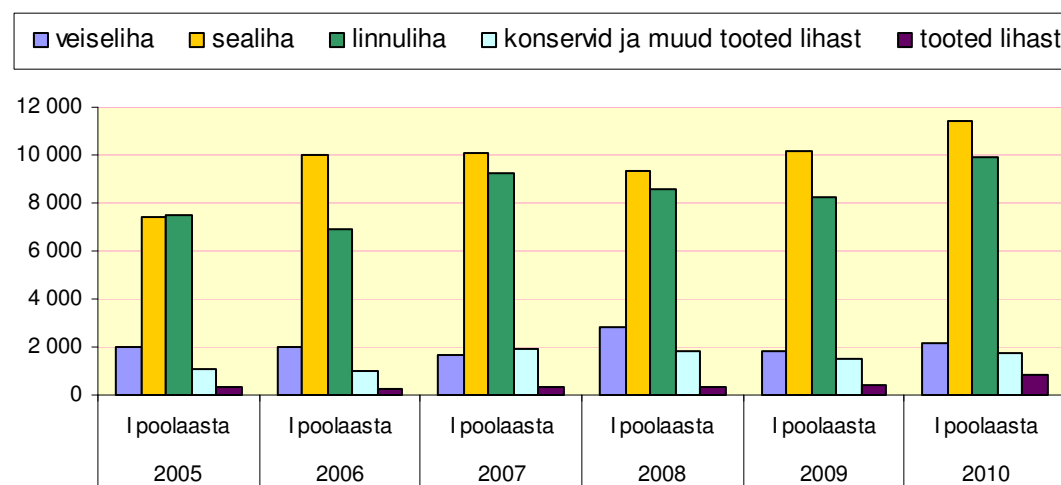

Import

2010. aasta I poolaastal imporditi Eestisse 710,1 miljoni krooni väärtuses liha ja lihatooteid, 2009. aasta sama perioodiga võrreldes on see 56,3 miljonit krooni rohkem (8,6%). Kogu põllumajandussaaduste ja -toodete sisseveost moodustasid liha ja lihatooted kolmandas kvartalis 9,6% (2009. aastal oli see 9,2%, 2008. aastal 8,4%, 2007. aastal 7,9%). 99,2% liha ja lihatoodeteid imporditi EL liikmesriikidest. Kolmandate riikide osatähtsus sisseveos moodustas vaid 0,8%.

Tähtsamad kaubanduspartnerid olid Taani, kelle osatähtsus oli 21,6% kogu liha- ja lihatoodete sisseveost, Soome osatähtsusega 16,4% (osatähtsus eelmisel aastal samal ajal oli 24,2%), Leedu 13,7% ja Saksamaa 12,9% (eelmise aasta I poolaastal oli ainult 6%).

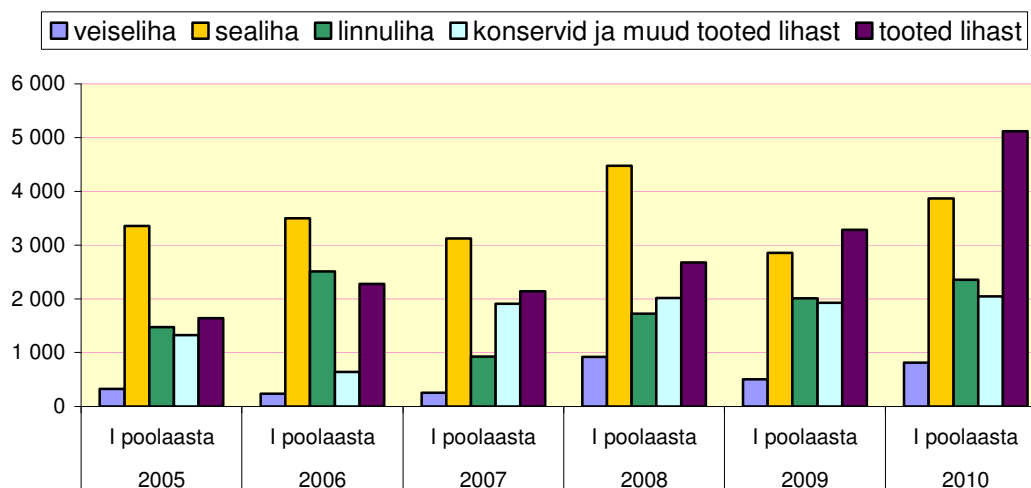
Joonis 15. Liha ja lihatoodete import (tonnides)

Eksport

Liha ja lihatooteid eksporditi 2010. aasta I poolaastal 452,9 miljoni krooni eest, mida on eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 100 miljonit krooni (28,3%) rohkem, seejuures väljavedu EL liikmesriikidesse on suurenenud 24,1% ehk 80,4 miljonit krooni ja kolmandatesse riikidesse 2 korda ehk 19,6 miljonit krooni. Eksport Venemaale on suurenenud 2,8 korda (+21 mln kr). Kogu põllumajandussaaduste ja –toodete väljaveost moodustasid liha ja lihatooted 8,1% (eelmisel aastal oli see 7,7%).

Joonis 16. Liha ja lihatoodete eksport (tonnides)

Allikas: PM

91,4% liha ja lihatooteid eksporditi EL liikmesriikidesse. Eksport kolmandatesse riikidesse moodustas 8,6% kogu liha ja lihatoodete ekspordist. Tähtsamad kaubanduspartnerid olid Läti, kelle osatähtsus oli 39,6% kogu liha- ja lihatoodete väljaveost, Soome 24,7% ja Leedu osatähtsusega 14,8%.

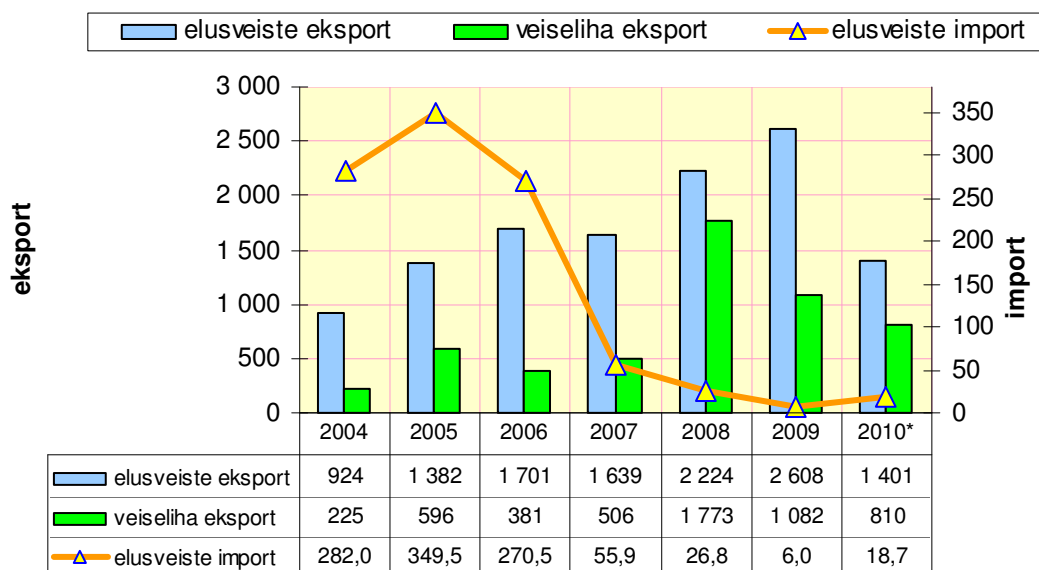
Veiseliha

30. juuni seisuga oli veiste arv Eestis 242,0 tuhat veist, mis on eelmise aasta sama ajaga võrreldes ca 1,1 tuhat looma vähem. Vasikaid sündis I poolaastal 58 tuhat, mis on 0,2 tuhat vasikat vähem kui möödunud aastal samal perioodil. Lihatoogu veiste üldarv on pidevalt suurenenud ning PRIA registrisse oli neid 30. juuni seisuga kantud seisuga 39 850, mis on 5 685 looma (17%) enam kui eelmisel aastal samal ajal. Kõige enam oli aberdiin-anguse tõugu veiseid 10 576, järgnesid herefordid (10 212) ja limusiinid (9 022).

Veiseliha toodeti 2010. aasta I poolaastal eluskaalus 10,4 tuhat tonni, mis on eelmise aasta sama perioodiga võrreldes 2 tuhat tonni (16%) vähem. Lihatootlemisettevõtete kokkuostetud 16 tuhandest veisest saadi 3,8 tuhat tonni liha, mis on 292 tonni vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Veiseliha osatähtsus kogu lihatoodangust moodustas 20%.

Elusveiseid veeti Eestist välja 2010. aasta I poolaastal 14 808 elusveist kogukaaluga 1401 tonni (netokaalus), põhiliselt noorloomi (kaaluga kuni 80 kg) Hollandisse (58% kogu elusveiste ekspordist). Elusveiste väljavedu on suurenenud võrreldes eelmise aasta sama perioodiga 287 tonni (25,8%). Keskmise elusveiste ekspordihind oli 36 551 krooni tonn, mis on 2009. aasta sama aja hinnaga võrrelduna 1878 krooni rohkem (5,4%). 1401 tonnist on peaaegu 200 tonni tõupuhtaid aretusloomi (398 elusveist), mis on 14,2% kogu väljaveetavatest elusveistest. Neid viidi Venemaale, Hollandisse, Maltale, Türgi, Valgevenesse jm. See kõik näitab Eesti veisekasvatuse aretuse järjest paranevat taset.

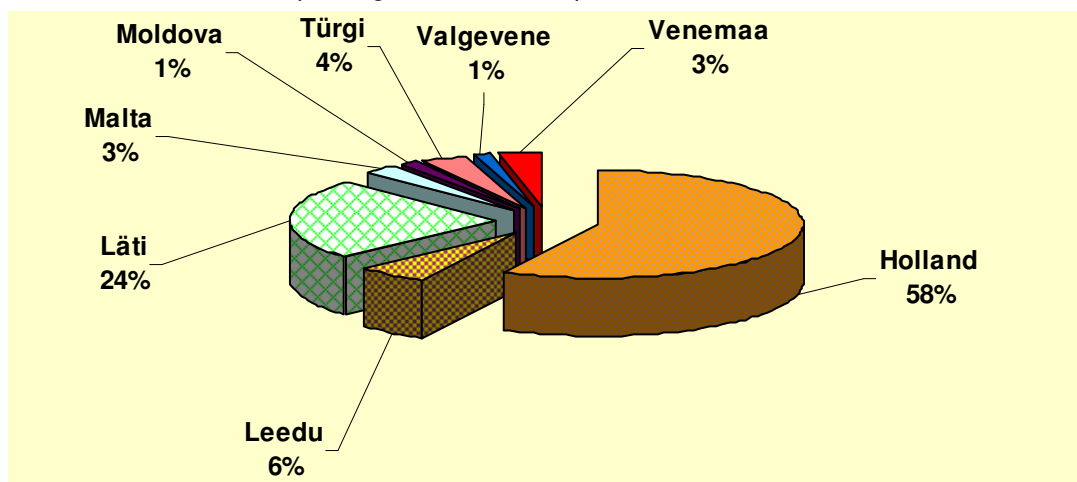
Joonis 17. Elusveiste eksport ja import ja veiseliha eksport 2004-2010, tonni

Allikas: PM *I poolaasta andmed

Imporditi 48 elusveist kogukaalus 18,7 tonni. Neist 35 (kogukaaluga 16,2 tonni) olid tõpuhtad aretusloomad ja toodi Soomest (eluskaalu hinnaga 41 561 krooni tonn) ja Rootsist (eluskaalu hinnaga 74059 krooni tonn) ja 13 looma Lätist (tapaloomad massiga üle 160 kilogrammi kuid alla 300 kilogrammi, eluskaalu hinnaga 24 082 krooni tonn).

Joonis 18. Elusveiste eksport riigiti 2010. aasta I poolaastal

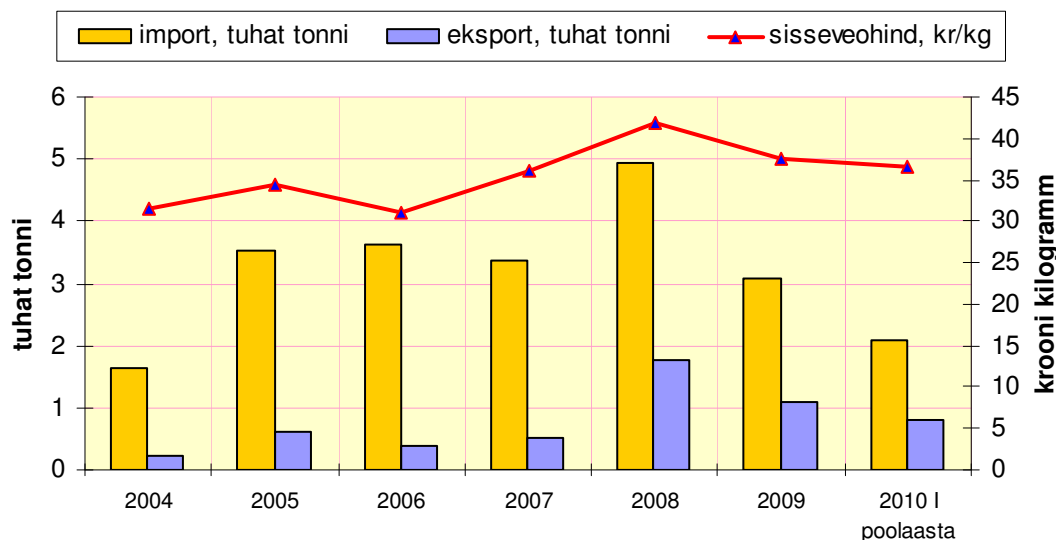
Veiseliha toodi sisse 2010. aasta I poolaastal 2139,5 tonni, mida on 269 tonni (14,4%) rohkem võrreldes 2009. aasta sama ajaga. Veiseliha sisseveo kilogrammi hind oli 36,61 krooni, mis on 1,05 krooni (2,7%) madalam kui 2009. aasta I poolaastal.

Sisseveo hind on 2010. aasta I poolaastal olnud keskmiselt 6 krooni kallim kui seda on Eesti keskmine veiseliha kokkuostuhind EKI andmetel. Eelnevatel aastatel on see vahe olnud suurem olles 40% kandis.

Veiseliha imporditi kõige rohkem Taanist, Leedust, Lätist, Poolast ning Hollandist. Sissevedu Taanist moodustab 36,2% kogu veiseliha impordist (Leedu 16,3%, Läti

14,3%, Poola 13% ja Holland 6%). Võrreldes 2009. aasta algusega, kus veiseliha sisseveo kogused vähenesid üldisest majanduslangusest ja tarbimise vähenemise tõttu kõikidest saatjariikidest, on 2010. aasta I poolaastal import kasvanud Taanist, Leedust, Lätist ja Poolast, vähenenud Hollandist.

Joonis 19. Veiseliha import, eksport (tuhat tonni) ja keskmine sisseveohind (krooni kilogramm), 2004-2010

Allikas: PM

Veiseliha eksporditi 2010. aasta I poolaastal 809 tonni. Veiseliha eksport suurenes võrreldes eelmise aastaga 302 tonni (60%). Veiseliha keskmine väljaveohind oli 2010. aasta esimesel poolaastal 48,2 krooni kilogramm, mis 2009. aasta sama perioodiga võrreldes on 9,9 krooni (26%) kõrgem. Peamised sihtkohad olid Holland ja Soome, järgnesid Leedu ja Rootsi.

2008. aastal läks Soome 34% kogu veiseliha väljaveost (hinnaga 63,8 krooni kilogramm), 2009. aastal läks Soome ainult 11%. 2010. aasta I poolaastal on Soome osatähtsus võrreldes eelmise aastaga kasvanud 26,5%le (hinnaga 63,4 krooni kilogramm).

Eksport Hollandisse moodustab 52,5% (hinnaga 39,4 krooni kilogramm) kogu veiseliha väljaveost

Sealiha

2010. aasta 30. juuni seisuga oli Eestis 372,5 tuhat siga, mis on 4,7 tuhat looma(1%) enam kui 2009. aastal samal ajal. Sealiha toodeti 2010. aasta I poolaastal eluskaalus 30,1 tuhat tonni, mis on 0,8 tuhat tonni (3%) vähem kui eelmisel aastal samal perioodil. Lihatöötlemisettevõtted ostsid kokku 184,5 tuhat siga, kellest saadi 14,5 tuhat tonni liha. Sea lihakeha keskmine kaal oli 78,5 kg. Sealiha osatähtsus moodustas kogu lihatoodangust 58%, olles toodetavatest lihaliikidest kindlalt esikohal (2009. aastal oli see 57%, 2008. aastal 63%, 2007. aastal 60%, 2006. aastal 59,9%, 2005. aastal 58,9%, 2004. aastal 57,4%).

Põrsaid sündis 2010. aasta I poolaastal 376,6 tuhat, mis on 15,6 tuhat põrsast rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil. See loob eeldused käesoleva aasta II poole sealihatoodangu mõningase kasvu osas.

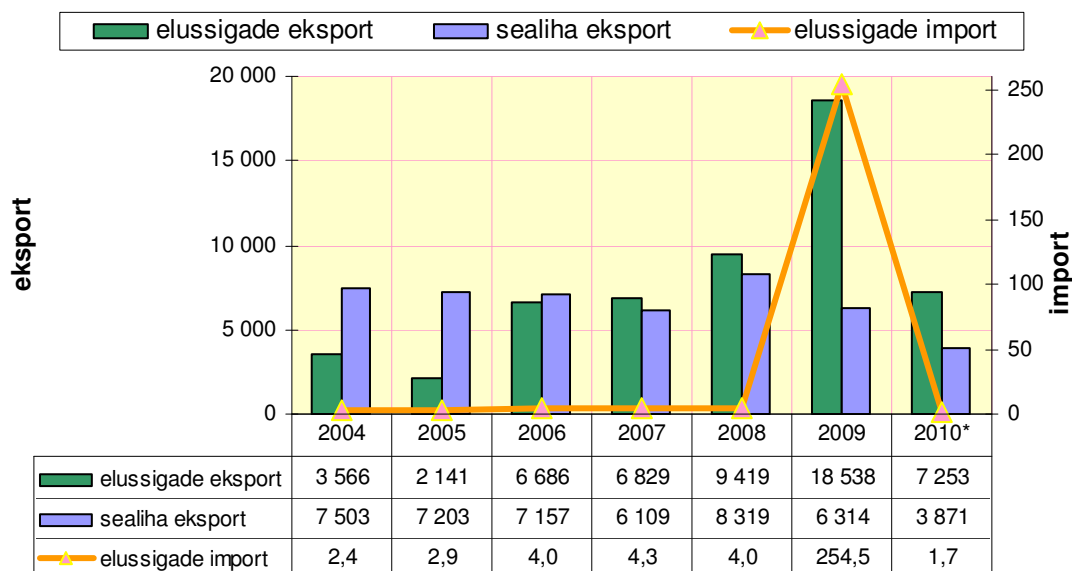
Elussigu eksporditi 2010. aasta esimesel poolaastal 7 253 tonni. Elussigade väljavedu vähenes eelmise aasta sama ajaga 110 tonni (1,5%). Keskmine eluskaalu hind oli 18 000 krooni tonn, mis on 2009. aasta sama aja hinnast 1312 krooni (6,8%) madalam. Vaadates joonis 26 näeme, et 2009. aastal suurenes elussigade väljavedu eelmise aastaga võrreldes 9118 tonni (peaaegu 2 korda) ning väljavedu on suurenenud järjest alates aastast 2005.

Võrreldes 2009. aasta algusega, mil elussigade väljavedu Venemaale hüppeliselt kasvas ja sigu veeti ka vähesel määral Hollandisse, Poola ja Lätti, siis 2010. aasta I poolaastal on viidud elussigu ainult Venemaale (eelmisel aastal oli Venemaa osatähtsus elussigade ekspordis 91%).

Ekspordi Venemaale ei ole olulisel määral mõjutanud ka 1. jaanuaril 2010. aastal **Venemaa-Kasahstani-Valgevene** tolliliidus kehtima hakanud uued ühised tollitariifid elussigadele (suurenesid tollitariifid 5%lt 40%le). Kuigi elussigade eest saadav hind on langenud ning eksport koguseliselt vähenes veidi (110 tonni) võib endiselt öelda, et tulusam on viia loomi Venemaale, sest seal makstakse eluskaalu eest rohkem kui Eestis (eluskaaluhind Eestis ligikaudu 15-16 tuhat krooni tonn). Selline trend näib ka jätkuvat. Samas võib tollitariifide tõus hakata mõjutama elussigade ekspordi väikese hiline misega (eelnevalt sõlmitud pikaajalised lepingud, mida tuleb täita ja muud kokkulepped jms).

Eelmiste aastatega võrreldes on juurde tulnud sealiha eksport Venemaale – 2010. aasta esimesel poolaastal viidi 720 tonni sealiha (kesmise hinnaga 30 krooni kilogramm). Võrdluseks tooks välja veel, et samas viidi Venemaale käesoleva aasta esimesel poolaastal 370 tonni lihatooteid (põhiliselt vorsttoted), kesmise hinnaga 28,9 krooni kilogramm!

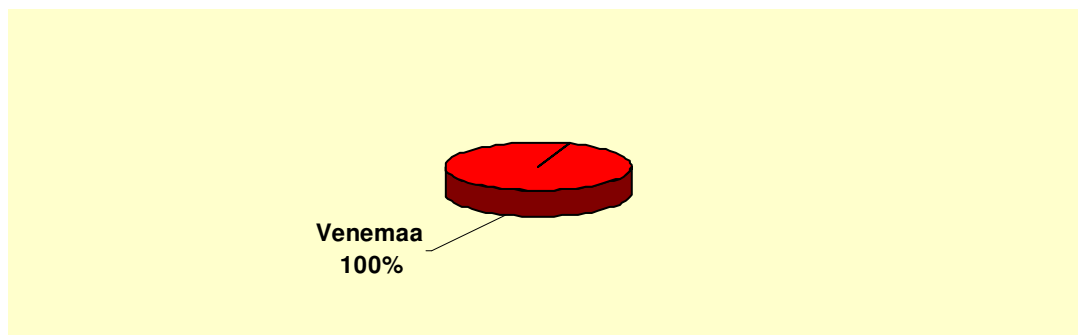
Joonis 20. Elussigade eksport ja import ning sealiha eksport 2004-2010, tuhat tonni

Allikas: PM *I poolaasta andmed

Seoses põrsaste arvu kasvuga (sündis neid 2010. aasta I poolaastal 15,6 tuhat tükki rohkem) on oodata selle mõju ka elussigade ekspordile (või siis sealiha toodangu suurenemisele) 2010. aasta II poolel.

Joonis 21. Elussigade eksport riigiti 2010. aasta I poolaastal

Imporditi 16 elussiga kogukaalus 1,7 tonni, kõik tõupuhtad aretusloomad. Elussead veeti sisse meile Rootsist (4) ja Kanadast (12). Keskmise hinnaga vastavalt 346 tuhat krooni tonn ja 339 tuhat krooni tonn, mis näitab, et tegu on väärt tõuloomadega.

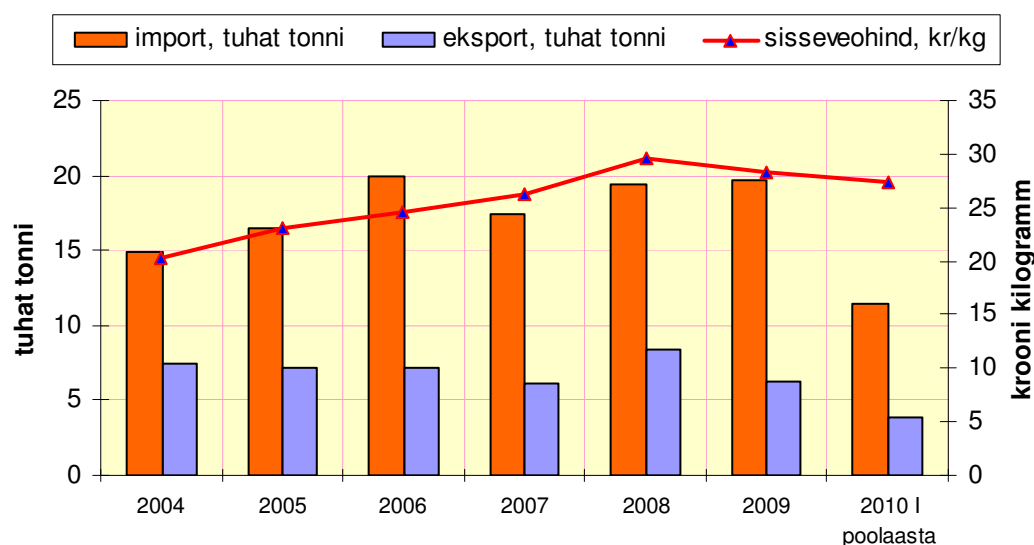
Sealiha imporditi 2010. aasta I poolaastal 11 395,5 tonni, mis suurenes 2009. aasta sama perioodiga võrreldes 1264 tonni (12,5%).

Sealiha sisseveohind 2010. aastal oli 27,3 krooni kilogramm, mis on eelmise aasta sama perioodi hinnast 0,7 krooni (2,6%) madalam.

Põhiliselt veetakse sealiha sisse Taanist (3293 tonni), Soomest (2800 tonni) ja Saksamaalt (2890 tonni). Kui 2009. aastal moodustasid Taani ja Soome kahepeale kokku kogu imporditavast sealihast 60,2%, siis käesoleva aasta I poolaastal moodustab import Taanist, Soomest ja Saksamaalt kokku 78,8% kogu sealiha impordist. Kasvanud on sissevedu Saksamaalt (1776 tonni, 2,6 korda) ja langenud Soomest (-753 tonni, 21%).

2010. aasta keskmine sisseveohind sealihal Soomest oli 22, Saksamaalt 26,7 ja Taanist 28,6 krooni kilogramm. Veel veetakse sealiha sisse Belgiast, Poolast ja Rootsist.

Joonis 22. Sealiha import, eksport (tuhat tonni) ja keskmine sisseveohind (krooni kilogramm) 2005-2010

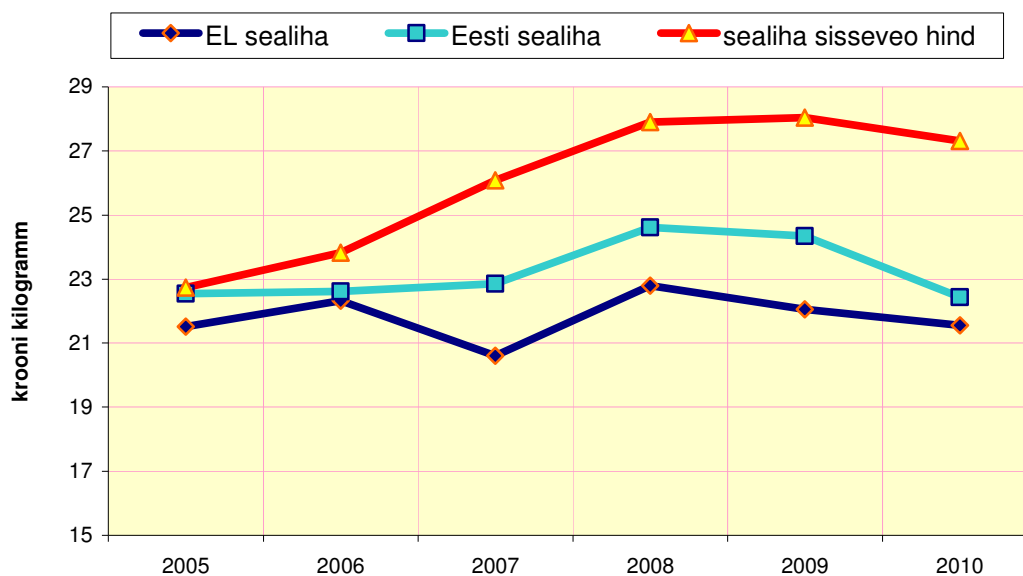
Allikas: PM

Sealiha sisseveohind on püsinud keskmiselt 3-4 krooni kõrgem kui seda on Eesti ja EL kokkuostuhinnad. Selle põhjuseks võib olla see, et lihatööstused ostavad kokku

just neid tükke, mida neil läheb vaja teatud toote (toodete) tootmiseks, mille omadused ja kvaliteet vastavad enim sellele, mis neil vaja (*importitavast sealihast moodustab 51,5% koodiga 0203222, 020329 Sealiha tagaosad, õlatükid, muud tüüid, külmutatud, kondiga või ilma, keskmise hinnaga 25 kr/kg, millest kondita liha on 65%, keskmise hinnaga 26,7 kr/kg; 10% moodustavad sea poolrõmbad ja rõmbad värsked või jahutatud, keskmise hinnaga 25,3 kr/kg ning 38% koodiga 020312, 020319 Sealiha tagaosad, õlatükid, muud tüüid, värsked või jahutatud, kondiga või ilma, keskmise hinnaga 30,7 kr/kg*).

Joonis 23. Sealiha kokkuostuhind EL-s ja Eestis ja sealiha importhind 2005-2010, krooni kilogramm

Allikas: EKI, PM

Samas osade lihatoodete (vorsttoodete) koostisosana tuntud linnuliha sisseveohind on väga madal, olles keskmiselt 7-8 krooni odavam, kui linnuliha tootjahind EL-s ja Eestis. Samuti on linnuliha import viimastel aastatel olnud järest kasvav.

Sealiha eksporditi 3871 tonni, mida on 1014 tonni rohkem kui 2009. aasta I poolaastaga (60%). Sealiha keskmine väljaveohind oli 35,4 krooni kilogramm, mis on 5 krooni (12,4%) madalam kui eelmisel aastal I poolaastal.

Kui 2009. aastal olid peamised sihtkohad Läti ja Leedu (moodustades kokku 68% kogu sealiha ekspordist, hinnaga 36,6-40 krooni kilogramm), siis selle aasta esimese kuue kuuga on toimunud uued arengud. Juurde on tulnud eksport Venemaale ja Soome. Enim veeti 2010. aasta esimesel poolaastal sealiha Lähti (37% kogu sealiha väljaveost), siis Leetu (19%), seejärel Venemaale (18,6%) ja Soome (17%).

Venemaale läheb sealiha keskmise hinnaga 30 krooni kilogramm, kokku 721 tonni.

Linnuliha

Lindude arv 30. juuni seisuga oli 2 094 tuhat lindu, mis on 279,6 tuhat lindu (15%) enam kui eelmisel aastal samal ajal. Lindude arvukuse kasv on tingitud turusituatsiooni paranemisest ja reklaamist kasulike linnukasvatussaaduste tarbimise propageerimisel.

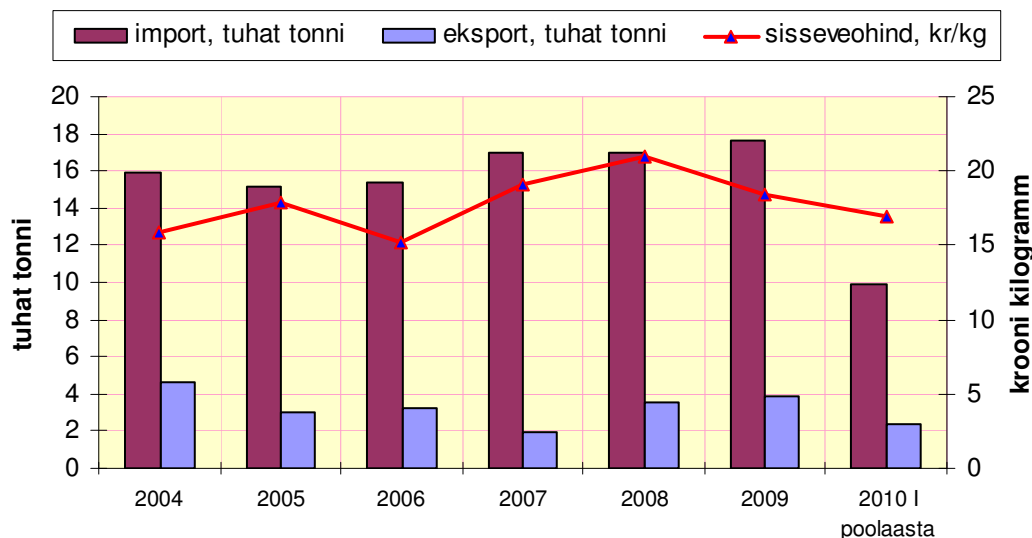
Linnuliha toodeti 2010. aasta I poolaastal eluskaalus 10,8 tuhat tonni, mis on 0,8 tuhat tonni (8%) rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Linnuliha osatähtsus kogu

lihatoodangust (tapakaalus) oli 2010. aasta I poolaastal 21% (2009. aastal oli see 20%, 2008. aastal 18%, 2007. aastal 17,5%, 2006. aastal 18%, 2005. aastal 20,6% ja 2004. aastal 20,8%).

Linnuliha imporditi 2010. aasta I poolaastal Eestisse 9932 tonni, mis on 2009. aasta sama perioodiga võrreldes 1679 tonni rohkem (20,3%). Linnuliha keskmine sisseveohind oli 16,96 krooni kilogramm, mis on 2009. aasta esimese poolaasta hinnast peaaegu 1,25 krooni (6,9%) madalam. Enamuses imporditakse odavat linnuliha, mis läheb vorsttoodetesse. Suurem osa sisse toodavast linnulihast on külmutatud kondiga linnuliha tükid, koivad, rups jms.

Põhiliselt veetakse linnuliha sisse Soomest, Taanist, Leedust, Hollandist ja Lätist. Import Soomest ja Taanist kokku moodustab 35,7% kogu Eesti linnuliha impordist. Taanist tuleb linnuliha keskmise hinnaga 12,9 krooni kilogramm, Soomest 16 krooni kilogramm, Leedust 24 krooni kilogramm, Hollandist 16,5 krooni kilogramm ja Lätist 17,4 krooni kilogramm.

Joonis 24. Linnuliha import, eksport (tuhat tonni) ja sisseveohind (krooni kilogramm), 2005-2010

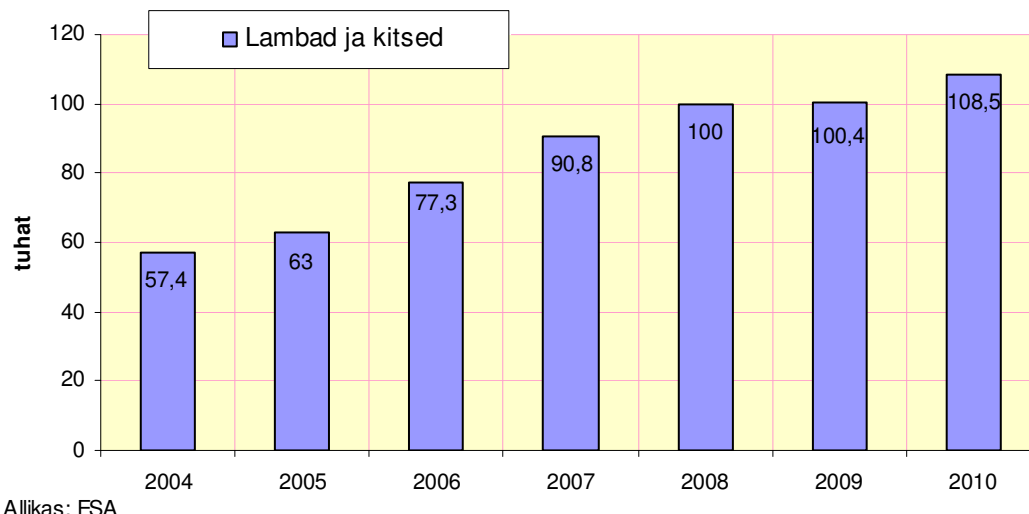
Allikas: PM

Linnuliha eksporditi 2 358 tonni, mida on 350 tonni rohkem kui 2009. aasta esimese kuue kuuga (17,4%). Linnuliha keskmine ekspordihind 2010. aasta I poolaastal oli 23,5 krooni kilogramm, mis on 2009. aasta esimese poolaasta keskmisest hinnast 0,65 krooni (3%) kõrgem. Peamine sihtriik olid Läti. Eksport Lätti moodustas 67,8% kogu linnuliha ekspordist keskmise hinnaga 20,9 krooni kilogramm. Väljavedu Soome moodustas 17,9% ning hind oli 39,15 krooni kilogramm (2008. aastal oli Soome osatähtsus 34% kogu linnuliha ekspordist (keskmise hinnaga 47,7 krooni kilogramm), 2009. aastal oli Soome osatähtsus 13,3%).

Lamba- ja kitseliha

2010. aasta 30. juuni seisuga oli Eestis 108,5 tuhat lammast ja kitse, mida on 8,1 tuhat looma rohkem kui 2009. aastal samal ajal.

Joonis 25. Lammaste ja kitsede arv I poolaasta lõpul 2004-2010, tuhat tükki

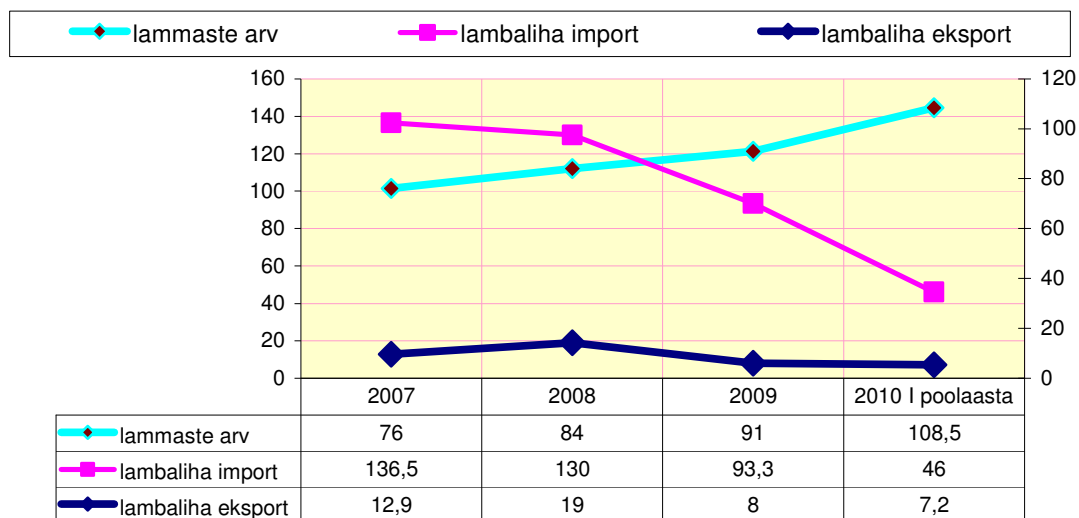
Viimaste aastate statistika kohaselt ostetakse Eestis aastas keskmiselt kokku umbes 2500 lammast ja kitse (2009. aastal osteti 2600, 2008. aastal 2700 ja 2007. aastal 2300 lammast ja kitse). See on keskmiselt siis ainult 2,3% kogu meie lammaste ja kitsede arvust. Neist kokkuostetud lammastest saadi viimase 3 aasta statistika kohaselt keskmiselt 50 tonni liha tapakaalus (2007. aastal saadi 47,2 tonni, 2008. aastal 51,9 tonni ja 2009. aastal 50 tonni lambaliha).

Käesoleva aasta I poolaastal toodeti lamba- ja kitseliha eluskaalus 766 tonni, mida on 14 tonni rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil. Lambaid ja kitsi osteti kokku 2 000 ja neist saadi 35,9 tonni liha (tapakaalus).

Selline suur vahe eluskaalu ja saadava liha vahel on lamba madalas tapasaagises. Kui keskmiselt kaalub tapale minev lammas 45-50 kilogrammi (talled veelgi vähem), siis tapasaagis on 44-50% (olenevalt tõust) ning saadakse kätte seega 22-25 kg kaaluv lihakeha. Oluliseks näitajaks on seejärel rümba morfoloogiline koostis (tailiha, rasv ja luud). Erinevatel tõugudel on need erinevad (nt Eesti tumedapealised jäärtalled tailiha 61,5%, luud 22,7% ja rasva 15,8%). Ning seega jääb puhast liha umbes 13,5 kilogrammi ja mida vanem on tapale minev lammas seda suurem on lihakeha rasvasisaldus. Lihajõudlusnäitajaid saab suurendada ristates kohalikke tõuge lihatõugu (oksfordauni, hämpsiri jpt) lammastega. Kitsede tapasaagis on 45-52% (olenevalt tõust) ning noorloomadel 39-40%.

Vaatamata viimastel aastatel toimunud lambaliha toodangu mõningasele suurenemisele on lambaliha tootmine teiste lihaliikidega võrreldes siiski väga väike. Lamba- ja kitseliha osatähtsus kogu lihatoodangust tapakaalus on vaid ca 1%.

Joonis 26. Lambaliha eksport ja import ja lammaste arv (tuhat tükki) 2007-2010

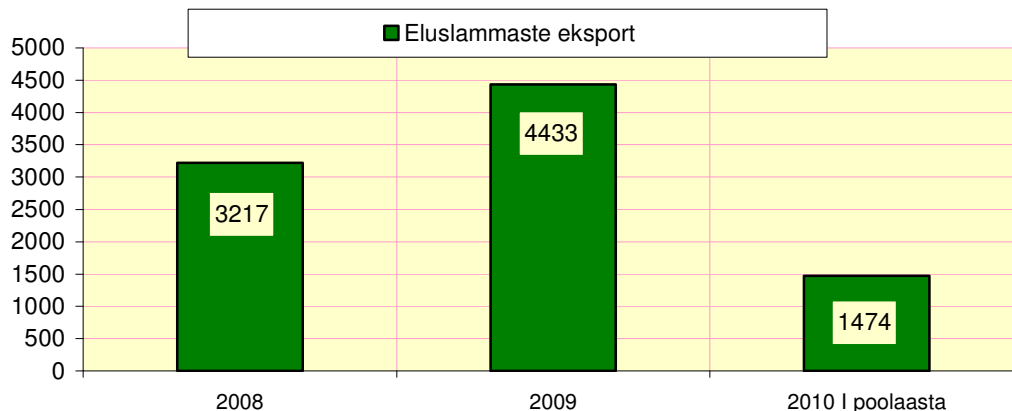
Allikas: PM, ESA

Eesti importis I poolaastal 2010. aastal 46 tonni lambaliha (seda on peaaegu 30% rohkem, kui me ise toodame) ja eksportis 7,1 tonni kitseliha ja 0,1 tonni lambaliha.

Kui vaadelda joonist 26 näeme, et lammaste arv kasvab, lambaliha eksport ja import väheneb. Samuti võib tähele panna, et lambaliha import on suurem kui meie lambaliha tootmine.

Kui vaadata veel ka joonist 27, siis näeme, et mõningal määral viiakse Eestist välja eluslambaid.

Joonis 27. Eluslammaste eksport (loomade arv) teistesse EL liikmesriikidesse 2008-2010

Allikas:VTA

Kui nüüd võtta kokku, et:

1. Lammaste arv järjest suureneb
2. Lambaliha eksport ja import vähenevad
3. Lambaliha import on koguseliselt suurem kui me ise tootame.
4. Kuna meie lammaste arv suureneb, suudaks me vabalt ära katta oma tarbimisvajaduse, kuid selle asemel impordime rohkem lambaliha kui me toodame. Kas selle üheks põhjuseks võib olla meie lambaliha madal kvaliteet? Toome sisse kvaliteetset lambaliha (2010. aasta I poolaasta andmetel keskmise hinnaga 103,75 krooni kilogramm). Eesti lambaliha kokkuostuhind

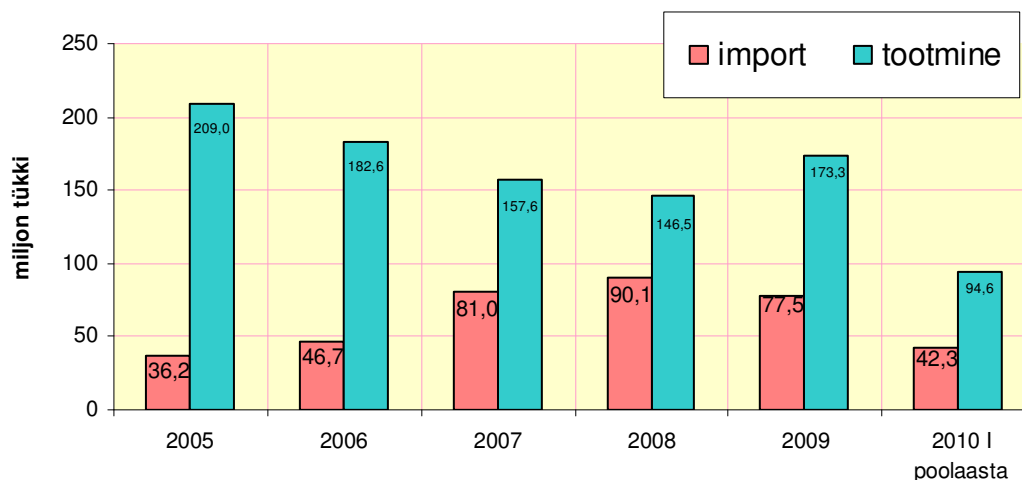
on viimaste aastate statistika põhjal keskmiselt 50% madalam, kui EL oma. Lambaliha kvaliteet küll paraneb seoses järjepideva aretustööga. Eesti Lambakasvatavate Seltsil on 176 liiget, toimib jõudluskontroll ja olemas mitmed aretus- ja jõudluskarjad, kuid üldiselt võib väita, et Eesti lambaliha kvaliteet on siiski madal.

5. Seoses impordiga võib põhjuseks olla samuti see, et restoranid jms toitlustuskohad impordivad sisse just neile vaja oleva lambaliha tüki, millest valmistada kindlat toodet (tallepraadi jne). Neil ei ole tarvis tervet lammast, vaid ühte kindlat tükki lamba lihakehast. Jääb küsimus, miks ei osteta Eesti lambakasvatajatelt seda?
6. Tootmine on veidi kasvanud (moodustades 1% Eesti kogu lihatootmisest)
7. Eesti tarbijal puudub harjumus tarbida lambaliha ja sellest tulenev vähene nõudlus. Sellest tulenevad raskused lammaste tapmisel (tapamajasid ja lihatööstusi, kes lambaid vastu võtaks on vähe) ning probleemid turustamisel.
8. Lammastele ja kitsedele antavad otsetoetused on suurendanud järjest nende arvu, kuid liha tootmine ja töötlemine on jäänud tahaplaanile.
9. *Loomakasvatuse täiendav otsetoetus (ute kasvatamise täiendav otsetoetus, ute täiendava otsetoetus), kus toetust saab taodelda utele, kes on vähemalt 1 aastat vana. Samuti teised toetused lammastele ja kitsedele - Loomade karjatamise toetus, mahetoetused ja aretustoetused. Täpsemalt saab lugeda Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet (edaspidi PRIA) koduleheküljelt toetuste alt (www.pria.ee).*

Kodulindude munad

Kodulinnu mune toodeti 2010. aasta I poolaastal 94,6 miljonit tükki, mis on 11,3 tuhande muna võrra ehk 14% rohkem kui eelmisel aastal samal perioodil. Munatootmise suurenemise peamiseks põhjuseks on turusituatsiooni paranemine ning uute kaasaegsete lindlate käikuandmine Peri Põllumajanduslikus OÜ-s ja OÜ-s Sanlind, mis võimaldas munakanade arvukust suurendada. 2010. aasta I poolaastal saadi kana kohta 133 muna, mis on 4 muna kana kohta rohkem kui eelmisel aastal samal ajal (2009. aasta I poolaastal 129 muna, 2008. aastal 133 muna, 2007. aastal 129 muna, 2006. a 135 muna ning 2005. a 129 muna). Selline tootmise suurenemine näitab munasektori olukorra paranemist, samuti munade eksport, mis 2010. aasta I poolaastal oli peaaegu 3 miljoni muna võrra suurem võrreldes 2009. aasta ekspordiga kokku.

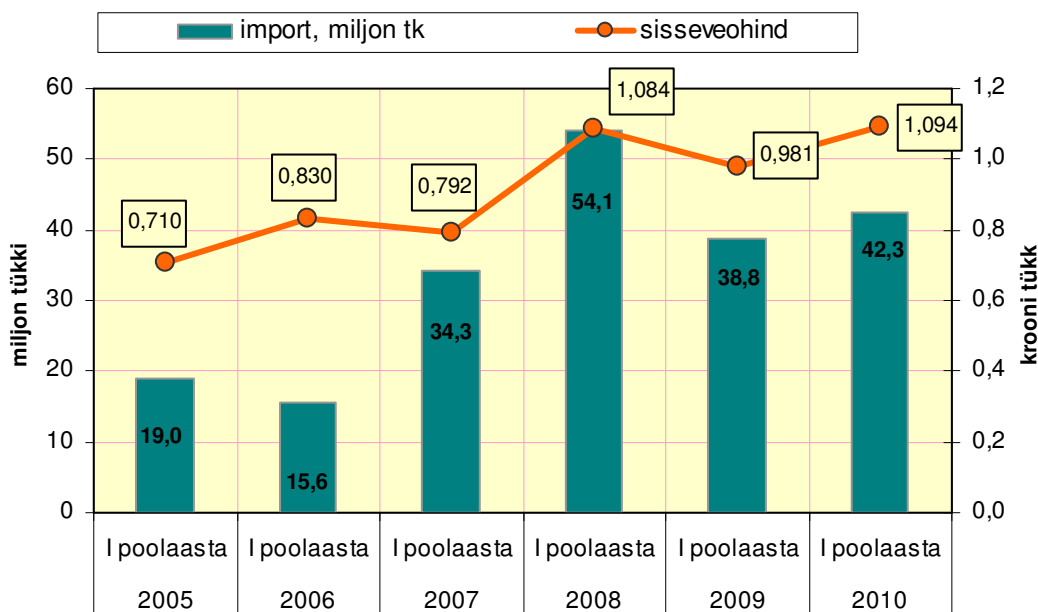
Joonis 28. Munade import ja tootmine (mln tk) 2005-2010

Allikas: ESA, PM

Kodulinnu mune imporditi Eestisse 2010. aasta I poolaastal 42,3 miljonit tükki. Munade import suurenes 2009. aasta sama perioodiga võrreldes 3,5 miljoni muna (9,1%). Mune veeti põhiliselt sisse Leedust, järgnesid Läti, Soome ja viimasena Poola. Import Leedust moodustas 56,2% kogu kodulindude munade sisseveost, keskmise hinnaga 1,169 krooni tükk. Järgneb Läti 21,2% ja Soome 20,2% ning Poola 2,3%. Eelmise aasta sama ajaga võrreldes on munade sissevedu kasvanud Lätist ja Soomest (vastavalt 23% ja 30,4%).

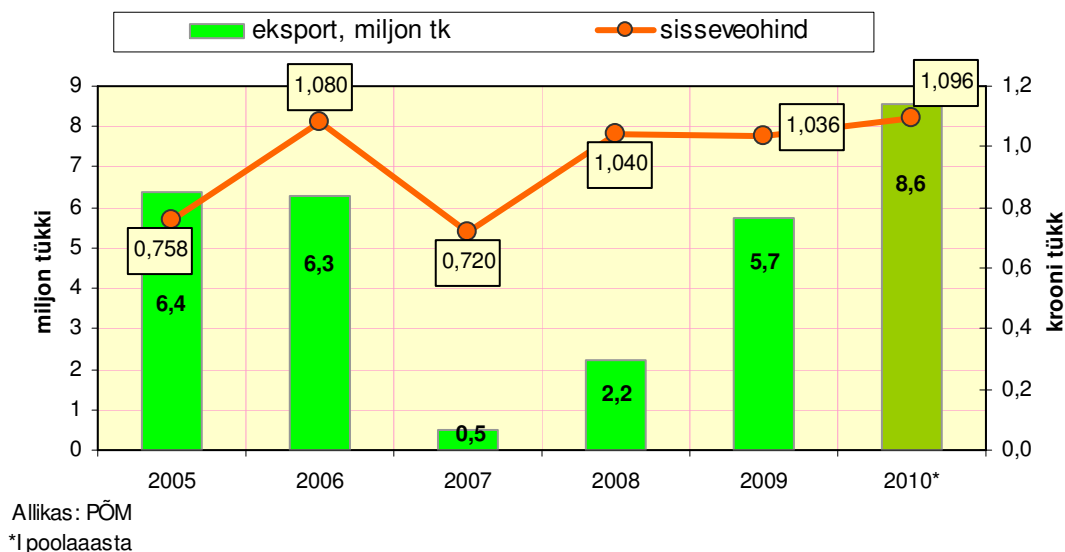
Joonis 29. Munade import (mln tk) ja keskmine sisseveohind (krooni tk)

Allikas: PÕM

Linnunude kaubandusbilanss rahalises väljenduses 2010. aasta I poolaastal oli -47,8 mln krooni (sissevedu on 3,4 korda suurem kui väljavedu).

Joonis 30. Munade eksport ja väljaveohind 2005-2010

Söödad

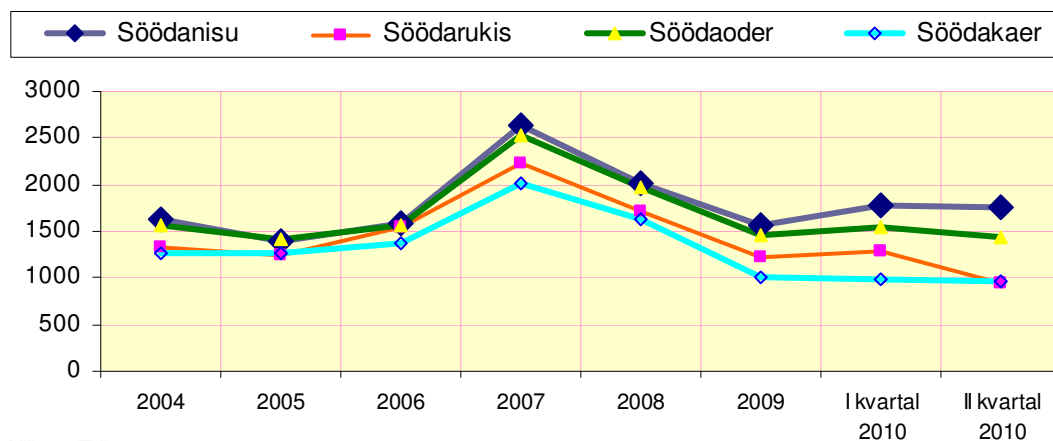
Lähiajal võivad söodateravilja hinnatõusust põhjustatuna tõusta liha ja lihatoodete hinnad. 2010. aasta põuasest suvest tingitud teravilja saagi vähenemine ning sellest tulenevad ekspordi piirangud Venemaal ja Ukrainas põhjustasid ärevuse teraviljaturul ning sellest tulenevalt on oodata teraviljahindade järsku kasvu (2007/2008. aasta rekordtasemele).

Loomasööda hind mõjutab kulutusi looma kohta, mis omakorda mõjutavad liha ja lihatoodete eest küsitavat hinda.

Kuna kodulindude ja sigade söötmise juures on teravili põhisöödaks ja arvestades söodateravilja jätkuvat hinnatõusu on oodata varsti ka sea-, veise- kokkuostuhindade ning linnuliha tootjahindade tõusu ja sellest tulenevalt ka lihatoodete hinnatõusu (näitena eelmise teravilja hinnatõusu ajal 2007-2008 kasvas 2008. aastal sealiha kokkuostuhind 12%, veiselihal 9,1% ning linnulihal 7,9%, kauplustes ja turgudel on lihatoodete hinnad tõusnud 11-12%).

Jooniselt 2 on näha 2010. aasta andmed I poolaastani, kuid võib prognoosida, et II poolaastal kasvavad need hinnad järsult, nii nagu aastatel 2007-2008 on näha.

Joonis 31. Söödateravilja hinnad (krooni tonn) 2004-2010

Maheliha tootmine

Mahepõllumajanduse seaduse alusel on tunnustatud:

- OÜ Märjamaa Lihatööstus
- AS Saaremaa Liha- ja Piimatööstus

2009. a toodeti kokku maheliha **987** tonni (743 tonni veiseliha, 11 tonni sealiha ja 228 tonni lambaliha). Maheliha töödeldi 2009. aastal ainult **53,3** tonni. Et peaaegu 1000 tonnist mahelihast töödeldakse ainult 5%.

Selle põhjuseks võib olla osaliselt toetused, mis makstakse loomade kohta:

- Karjatatava looma 1 ühiku kohta **500 kr**

Teistele aastakeskmise looma/mesilaspere kohta järgnevalt:

- Kodulinnud (munakana, broiler, kalkun, hani, part – vähemalt 50 lindu) – **100 kr lind**
- Sead (emis, kult – vähemalt 2kuune nuumsiga- 2 ühikut kokku) – **3300 kr siga, 2000 kr nuumsiga**
- Küülikud (vähemalt 50 küülikut) – **100 kr küülik**
- Mesilased (vähemalt 5 mesilasperet) – **500 kr pere**

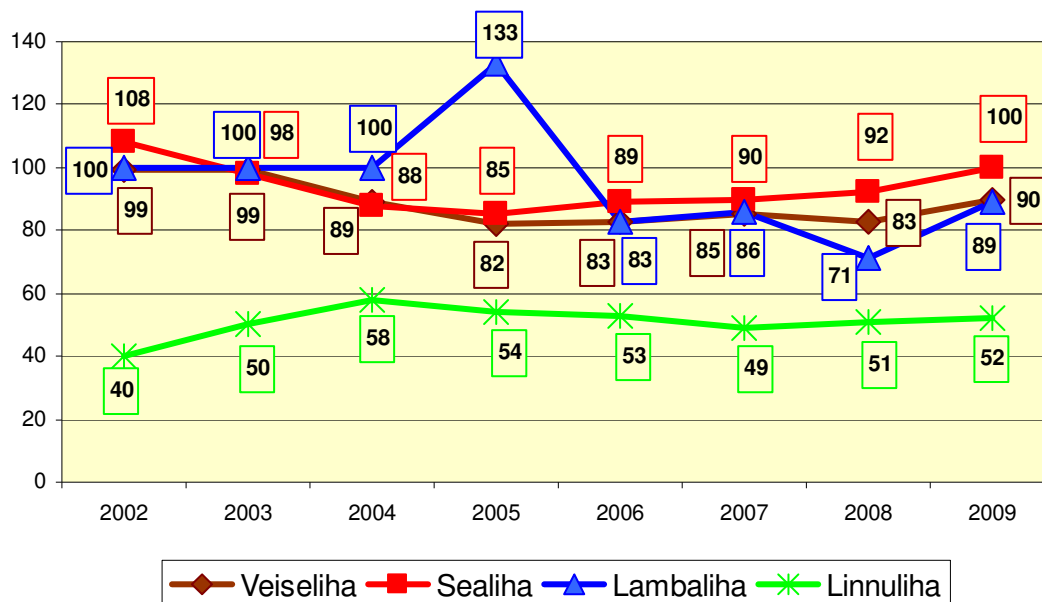
Tänu toetustele suureneb maheloomade arv, kuid liha töötlemine on jäänud tahaplaanile.

Mahe loomade arv on 2010. aasta viimastel andmetel kasvanud kõigi loomaliikide osas: veised kokku 25 000 (suurenemine 19% võrreldes 2009. aasta sama ajaga, sh lüpsilehmad 3 300 pead; (+10 %) sh lihaveised 17 400 pead; (+27 %), nendest 6 000 ammelehma), lambaid kokku 42 000 (+ 7%), kitsed 800 (+14 %), sead 1100 (suurenemine üle kolme korra) ja kodulinnud 10 700 (+32 %), sh munakanad 10 300 pead; (+32%).

Isevarustamise tase Eestis lihaliikide kaupa

Üldiselt on trend positiivne. Kõige halvem seis on jätkuvalt linnuliha. Siinkohal tuleb silmas pidada, et üsna palju imporditud odavat linnulihamassi kasutatakse tööstusliku toorainena vorsti tootmiseks.

Joonis 32. Isevarustamise tase (krooni tonn) 2004-2010

2005. aasta lambaliha isevarustamise taseme järsu tõusu kohta niipalju, et lammaste arv kasvas siis 12,4 tuhat lammast võrreldes 2004. aastaga.